

SPOR KULÜPLERİNİN İSİM HAKKI VE HACİZ YASAĞI

Royalties Of Sports Clubs And Foreclosure Ban

Erhan TUTAL

Anayasa Mahkemesi Raportörü

ÖZET

Spor kulüpleri spor hayatının vazgeçilmez unsurlarıdır. Türkiye, Anayasa'da sporu teşvik eden hükümlere yer veren birkaç ülkeden birisidir. Spor kulüplerinin faaliyetlerini devam ettirmelerine olanak sağlayacak maddi imkânlarının bulunması gerekmektedir. Ancak söz konusu imkânların yeterli olmaması durumunda spora Devletin desteği kaçınılmazdır.

Türkiye'de spor devlet tarafından teşvik edilmekte, desteklenmekte, spor kulüplerine belli oranlarda mali yardım yapılmaktadır. Devletin spor politikasındaki başlıca hedefler, ülkedeki sporcu sayısını artırmak, uluslararası spor yarışmalarında üstün başarılar elde etmek, her yaştaki bireyin spor yapmasını teşvik etmek ve sağlamak için uygun spor ortamını hazırlamaktır. Türkiye'deki büyük spor tesisleri ve yatırımları önemli ölçüde devlet tarafından gerçekleştirilmektedir.

Sporu ve spor kulüplerini desteklemenin bir yolu da spor kulüplerinin Spor Toto Teşkilat Başkanlığı nezdindeki isim hakkı gelirlerinin haczedilmesinin engellenmesidir.

Anahtar Kelimeler: Spor kulübü, haciz yasağı, sporun desteklenmesi

ABSTRACT

Sports clubs are indispensable elements of the sporting life. Turkey is one of the few countries that has provisions to promote the sport in their Constitutions. Financial means are needed to allow the sports clubs to continue their activities. However, in case of the absence of adequate financial means, the state support for the sport is inevitable.

Sport in Turkey is encouraged and supported by the state, also certain amount of financial assistance is given to the sports clubs. The main objectives of the state's sports policy are to increase the number of athletes in the country, to achieve outstanding success in international competitions and to prepare an appropriate environment to promote individuals from all ages for doing sport. Turkey's largest sports facilities and related investments are significantly carried out by the state.

One way to support sporting and the sports clubs is applying foreclosure ban on royalty revenues of Sports clubs in the presence of Spor Toto Organization.

Keywords: Sports club, Foreclosure Ban, to support the sport



I. SPOR KULÜBÜNÜN TANIMI VE HUKUKİ NİTELİĞİ

A. Tanım

Spor kulüpleri, spor organizasyonlarının en temel aktörü ve sporun gelişmesi bakımından da vazgeçilmez bir ögesidir.

Spor Toto Teşkilat Başkanlığı İsim Hakları Yönetmeliği'nin 3. maddesinin 1. fıkrasının (g) bendinde spor kulübü; Spor Genel Müdürlüğüne bağlı spor federasyonları, özerk spor federasyonları ile Türkiye Futbol Federasyonunun faaliyetlerine katılan tescilli spor kulübü olarak tanımlanmıştır.

Spor kulüpleri, amatör ve profesyonel sporcuları bir araya getiren, onların spor müsabakalarında görev almalarını sağlayan örgütlerdir. Kulüpler, sporcuların fiziki ve teknik gelişmelerini temin bakımından onlara altyapı ortamı hazırlamaktadır. Buralarda sporculara kendilerini geliştirme ve gerçekleştirme imkânı verilmektedir.

Spor kulübü kurmak için önce 5253 sayılı Dernekler Kanunu ve 31.03.2005 tarihli ve 25772 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Dernekler Yönetmeliği'ne uygun olarak spor kulübü derneğini kurmak gerekmektedir.

Spor faaliyetlerinde bulunmak amacıyla kurulan dernekler Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne kayıtlarını yaptırarak spor kulübü, gençlik faaliyetlerinde bulunmak amacıyla kurulan dernekler Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne kayıt ve tescillerini yaptırdıktan sonra gençlik kulübü, gençlik ve spor faaliyetlerinde bulunmak amacıyla kurulan dernekler Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü'ne faaliyetleri yönünden ayrı ayrı kayıt ve tescillerini yaptırdıklarında gençlik ve spor kulübü unvanını kazanırlar.

Futbol branşının dışındaki spor branşlarında faaliyet göstermek amacıyla spor kulübü tescili yaptırmak isteyen kulüpler, illerindeki Gençlik ve Spor İl Müdürlüklerine kulüp tescilini ve branş tescilini yaptırmaktadırlar.

Futbol faaliyetlerinde bulunmak isteyen spor kulübü ise Türkiye Futbol Federasyonu'na başvurarak tescilini yaptırır.

Sonuç olarak denilebilir ki spor kulüpleri belirli kurallara göre kurulan (yasalar, tüzükler, yönetmelikler, sözleşmeler vb.), üyelerinin her birinin yetki ve sorumlulukları belli olan (başkan, yönetim kurulu üyesi, denetçi, üye) gerek amatör gerekse profesyonel spor branşları ile topluma hizmet veren, her yaş grubunun spor yapabileceği tesis ve araç gereçlere sahip olan, diğer bir yönü ile de yüksek performanslı sporcuların yetiştirilmesini hedefleyen özel hukuk kuruluşlarıdır.



Anayasa'nın 33. maddesine göre; herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma ve bunlara üye olma ya da üyelikten çıkma hürriyetine sahiptir. Hiç kimse bir derneğe üye olmaya ve dernekte üye kalmaya zorlanamaz. Spor kulüpleri, anonim şirket şeklindekiler hariç, 04.11.2004 tarih ve 5253 sayılı Dernekler Kanunu'na göre kurulan ve bu kanun kapsamında faaliyet gösteren müesseselerdir. 5253 sayılı Dernekler Kanunu'nun 1. maddesine göre; bu kanunun uygulanmasında "dernek", kazanç paylaşma dışında, kanunlarla yasaklanmamış belirli ve ortak bir amacı gerçekleştirmek üzere en az yedi gerçek veya tüzel kişinin bilgi ve çalışmalarını sürekli olarak birleştirmek suretiyle oluşturdukları tüzel kişiliğe sahip kişi topluluğudur.

B. Hukuki Nitelik

Günümüzde ekonomik, siyasî ve uluslararası barış bakımından büyük önem kazanan spor ve spor kulüpleri, medyanın da konuya verdiği önem nedeniyle çok yönlü etkileri olan toplumsal bir kurum haline gelmiş ve günlük hayatın vazgeçilmez bir parçası olmuştur. Böyle geniş etkileri olan bir toplumsal kurumun hukuk yönünden de ele alınması, bir takım hukukî düzenlemelere bağlanması kaçınılmazdır. Bu anlamda sporun hukukla olan ilişkisi diğer toplumsal kurumların hukukla olan ilişkisinden farklı değildir ve spor doğrudan doğruya hukukun düzenleme alanına girmektedir. Sporun tâbi olduğu hukukî düzenlemeler, sporun hemen hemen bütün alanlarında ve aşamalarında kendisini göstermektedir. Özellikle futbol başta olmak üzere, diğer spor dalları hem kulüpler hem de medya bakımından önemli bir kazanç kaynağı oluşturmaktadır. Spor kulüplerinin şirketleşmeleri de sporun doğrudan doğruya kazanç elde edilebilen bir faaliyet haline geldiğinin en önemli göstergesidir.

Türk Hukukunda spor kulüplerinin iki şekilde kurulması mümkündür. Bunların birincisi, medeni hukuk içinde Dernekler Kanunu gereğince kurulan dernek hükmündeki spor kulüpleri, ikincisi ise Türk Ticaret Kanunu gereğince kurulan şirket şeklindeki spor kulüpleridir¹.

Spor kulüplerinin hukuki yapılarının incelenmesinde çoğunluğunun dernek statüsünde oldukları az sayıda da anonim şirket yapısında buldukları anlaşılmaktadır².

Dernek şeklindeki spor kulüpleri kural olarak amatör spor için kurulurken, şirket şeklindeki spor kulüpleri mutlaka profesyonel spor için söz konusu olmaktadır. Bu iki spor kulübü şekli arasındaki

1 8.7.2005 tarih ve 25869 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan Gençlik ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği'nin 4. ve 5. maddeleri spor kulüplerinin dernek statüsünde olduklarına vurgu yapmaktadır.

2 **Durmuş Ali GENÇ**, "Spor Hukuku Bakımından Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu Kapsamında Spor Kulüplerinin Değerlendirilmesi", Yargıtay Dergisi, Ocak-Nisan 2013, Cilt:39, Sayı:1-2, s.39.



en önemli fark, derneklerin kazanç paylaşma amacı gütmemelerine karşın, şirketlerin ana amacının kazanç elde etmek ve bunu üyeleri arasında paylaşmak olmasıdır.

C. Dernekler

Dernekler, Türkiye’de ve dünyada en yaygın ve etkin sivil toplum kuruluşlarıdır. Sivil toplum örgütleri, demokratik toplumun vazgeçilmez ögesi olarak çok önemli işlev gördüğü gibi çok farklı alanlarda devletin yapamadığı işleri de yapmaktadır.

5253 sayılı Dernekler Kanunu’nun “Gençlik ve Spor Kulüpleri” başlıklı 14. maddesinde spor kulüpleri genel hatlarıyla düzenlenmiştir. Buna göre “*Derneklerden başvurmaları halinde; spor faaliyetine yönelik olanlar spor kulübü, boş zamanları değerlendirme faaliyetine yönelik olanlar gençlik kulübü ve her iki faaliyeti birlikte amaçlayanlar gençlik ve spor kulübü adını alır. Bu kulüpler, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce tutulacak kütüğe kayıt ve tescil edilir. Kulüplerin organları, bu organların görev ve yetkileri, kulüplerin Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünce de denetlenmesi ve bunlara yapılacak yardımların şekil ve şartları, üst kuruluş oluşturmada uyulacak esas ve usuller, gençlik ve spor faaliyetlerini yürüteceklerin nitelikleri ve bunlara uygulanacak disiplin işlemleri, kulüplerin kayıt ve tesciline ilişkin esaslar İçişleri Bakanlığının uygun görüşü üzerine Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün bağlı olduğu Bakanlıkça yürürlüğe konulacak yönetmelikte düzenlenir*”³.

Spor kulüpleri dernek sıfatını taşımaları nedeniyle derneklerde bulunması gereken zorunlu organların yanında Gençlik ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği’nin ilave olarak zorunlu tuttuğu başka organlara da sahip olmak zorundadır⁴.

Kamu yararına çalışan dernek kavramı çok bilinmesine karşılık kamu yararına çalışan spor kulübü fazla bilinmemektedir. Spor kulüpleri de bir dernek olması nedeniyle bazı spor kulüpleri kamuya yararlı dernek statüsü kazanmıştır. 5253 sayılı Kanun’un 27. maddesi kamu yararına çalışan dernekleri düzenlemektedir⁵.

3 Gençlik Ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği 8.7.2005 gün ve 25869 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Yönetmeliğin 4. maddesinde kulüp; gençlik faaliyeti, spor faaliyeti veya gençlik ve spor faaliyetinde bulunmak amacıyla kurularak Genel Müdürlüğe kayıt ve tescillerini yaptıran dernek, spor kulübü; spor faaliyetlerinde bulunmak amacıyla kurularak Genel Müdürlüğe kayıt ve tescilini yaptıran dernek, gençlik kulübü; gençlik faaliyetlerinde bulunmak amacıyla kurularak Genel Müdürlüğe kayıt ve tescilini yaptıran dernek, gençlik ve spor kulübü; gençlik ve spor faaliyetlerinde bulunmak amacıyla kurularak Genel Müdürlüğe faaliyetleri yönünden ayrı ayrı kayıt ve tescillerini yaptıran dernek olarak tanımlanmıştır.

4 Bunlar Genel Kurul, Yönetim Kurulu, Denetim Kurulu ve Yürütme Birimi’dir.

5 “Kamu yararına çalışan dernekler



Kamu yararına çalışan derneklere dolayısıyla spor kulüplerine diğer derneklere oranla bazı imtiyazlar tanınmıştır. Bunlara örnek olarak yardım yapılması, vergi bağışıklığı, ihtiyacından fazla taşınmaz mala sahip olması gösterilebilir.

Kamu kurum ve kuruluşlarında, yükseköğretim kurumlarında ve özel kuruluşlarda, kendi mensupları tarafından, spor faaliyetlerini yönlendirmek ve boş zamanları değerlendirmek için bu kurum ve kuruluşlar bünyesinde dernekler kurulabilir. Bu derneklerden spor faaliyeti amacına yönelik olanlar spor kulübü, boş zamanları değerlendirme amacına yönelik olanlar gençlik kulübü ve her iki faaliyeti birlikte amaçlayanlar gençlik ve spor kulübü adını alır.

Spor faaliyetlerine katılmak amacıyla kurulan derneklerin, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü tarafından tutulan kütüklere kayıt ve tescil edilmeleri gerekir. Spor kulüplerinin tescillerine ilişkin usul ve esaslar, Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü tarafından çıkarılan “Gençlik Ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği”nde düzenlenmiştir.

Gerek futbol gerek diğer spor dalları olsun kayıt ve tescil olunmak suretiyle kulüp adını alan derneklerin organları, bu organların görev ve yetkileri, uymak zorunda oldukları esaslar, üst kuruluş oluşturmada uyulacak esas ve usuller, denetlenmeleri Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılan “Gençlik Ve Spor Genel Müdürlüğü Gençlik Ve Spor Kulüpleri Yönetmeliği”nde düzenlenmiştir.

Türkiye’de spor kulüplerinin dernek kimliğinde faaliyetlerini sürdürmelerinin en büyük nedeni, ticari faaliyette bulunmama dezavantajına karşılık, önemli vergisel avantajlardan faydalanıyor olmalarıdır. Bu avantajlar; Katma Değer Vergisi (KDV Kanunu, m. 17), Damga Vergisi (Damga Vergisi Kanunu, m. 9), Emlak Vergisi (Emlak Vergisi Kanunu, m. 4), Gümrük Vergisi (Gümrük Kanunu, m. 167) ve harç istisnası, Veraset ve İntikal Vergisi Muafiyeti, (Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu, m. 3) ve Bağış ve yardımların gelirlerden indirilebilme (Kurumlar Vergisi Kanunu, m. 10) imkânıdır. Türkiye’de dernek şeklinde olan spor kulüpleri, “Spor Kulübü (Dernekler Kanunu Madde: 1)”, “Gençlik ve Spor Kulübü (Dernekler Kanunu Madde: 57/1)” ve “Kurum Kulübü” şeklinde örgütlenmişlerdir.

Madde 27- Kamu yararına çalışan dernekler, ilgili bakanlıkların ve Maliye Bakanlığının görüşü üzerine, İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir. Bir derneğin kamu yararına çalışan derneklere sayılabilmesi için, en az bir yıldan beri faaliyette bulunması ve derneğin amacı ve bu amacı gerçekleştirmek üzere giriştiği faaliyetlerin topluma yararlı sonuçlar verecek nitelikte ve ölçüde olması şarttır.

Kamu yararına çalışan dernek statüsünün kazanılması, kaybedilmesi ve gerekli belgeler ile diğer esas ve usuller yönetmelikte düzenlenir...



5520 sayılı Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 1. maddesinde, kurumlar vergisine tâbi kazançlar sayılmış olup, kurumlar vergisine tâbi kazançlar arasında derneklerin (spor kulüplerinin) kazançları yer almamıştır. Amatör veya profesyonel spor kulüplerinin kazançları kurumlar vergisi kapsamında değildir.

Spor Genel Müdürlüğü ile özerk spor federasyonlarına tescil edilmiş spor kulüplerinin idman ve spor faaliyetlerinde bulunan iktisadi işletmeleri ile sadece idman ve spor faaliyetlerinde bulunan anonim şirketler, 5520 sayılı KVK'nun 4/1-j maddesi kapsamında kurumlar vergisinden muafır.

D. Şirketler

Şirket statüsündeki spor kulüpleri, dernek tipi spor kulüplerine göre daha yeni olmakla birlikte, gerek dünyada gerek Türkiye'de giderek yaygınlaşan ve tercih edilen bir nitelik kazanmıştır.

Günümüzde spor kulüpleri, kendini gösteren ekonomik rekabet, endüstrileşen futbol, spor kulüplerinin maddi kazanç uğruna gerçek amacı dışına çıkması, spor kulüplerinin taraftarları tribünlere getirebilmek için çeşitli faaliyetlere yönelmesi gibi nedenlerle şirketleşmeye yönelmişlerdir. 1990'lı yıllardan itibaren hızla yayılan dijital yayıncılık sisteminin etkisiyle seyircinin hızlı bir şekilde artması, dernek statüsü ile bu bütçeleri yönetemez hale geldikleri görülmektedir. Yine şirketleşen spor kulüpleri futbol endüstrisinde, sadece sportif faaliyetler alanında değil, bir takım ticari faaliyetler alanında yaratılan gelir kaynaklarından da pay almayı amaçlamışlar ve bu tür ticari faaliyetler için ayrı tüzel kişilikler kurma yolunu seçmişlerdir.

3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un 24. maddesinin 3. fıkrası gereğince, spor kulüpleri profesyonel takımlarını, Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kuracakları veya kurulmuş olan şirketlere devredebilirler. O halde spor kulüplerinin şirket şeklinde kurulabilmeleri için, hukuken profesyonel sayılan bir spor dalında faaliyet göstermeleri gerekir. Türkiye'de profesyonel anlamda faaliyet gösteren tek spor faaliyet türü futboldur. Bu nedenle bu spor dalına ilişkin birtakım bilgiler verilmesinde fayda görülmektedir.

Avrupa Futbol Birliği (UEFA)'nin mali kriterleri bir bakıma futbolun profesyonel yönetiminde şirketleşmeyi zımni anlamda destekliyor ve yönlendiriyorsa da hala Avrupa'da çoğu ülkede kulüplerin Türkiye'de olduğu gibi dernek statüsünde sportif etkinliklerini sürdürdükleri görülmektedir. Avrupa'da bazı sportif faaliyet gösteren spor kulüpleri incelendiğinde, profesyonel futbolda şirketleşme ve ticari gelir elde



etmede İngiltere'deki liglerin ve kulüplerinin diğer liglerden önde olduğu görülmektedir. Almanya'da yer alan spor kulüplerinin çoğu, faaliyetlerine halen dernek statüsünde devam etmekte ve sportif faaliyetlerini dernek olarak devam ettirirken, futbol endüstrisinde giderek artan ürün satışından gelir sağlayabilmek için ana kulübe bağlı ayrı ticari tüzel kişilikler kurmayı tercih etmişlerdir. Kurulan bu şirketler, ürün satışlarından dolayı kısa zamanda yüksek bütçelere sahip olmuştur. İspanya'da spor kulüplerin hepsinin halen faaliyetlerini dernek statüsünde devam ettirdikleri görülmektedir. Fransa'da yer alan spor kulüplerinin büyük bir kısmı şirketleşmiştir. Rekabetin en yüksek olduğu liglerin başında gelen bu ligin, genellikle kar amacı gütmeyen şirketsel bir yapılanma içinde olduğu görülmektedir. Ayrıca Fransa'da mücadele eden spor kulüplerinin bazılarının ise özel sektör şirketleri tarafından desteklendiği görülmektedir.

İtalya, toplam gelirleri bakımından Avrupa'da beş büyük lig arasında % 11'lik payı ile ikinci sırada yer almaktadır. Bu ligde faaliyet gösteren spor kulüplerinden dernek konumunda olanlar olduğu gibi aralarında şirketleşenleri de vardır.

İngiltere dışında en fazla futbol spor kulübünün borsada işlem gördüğü ülke olarak Danimarka karşımıza çıkmaktadır. Danimarka'da birçok spor kulübü borsada işlem görmektedir. Yine Portekiz ve İskoçya'da bazı spor kulüplerinin borsada işlem gördüğü; Hollanda'da ise spor kulüplerinin, üyelerin mülkiyetinde bulunduğu ve kulüpler istisnalar dışında yüksek bağış ve yardımlarla faaliyetlerini devam ettirdiği ve spor kulüplerinin yapısı gereği şirketleşmenin yaygınlaşmadığı görülmektedir.

Türkiye'de şirketleşme yoluna giden spor kulüpleri incelendiğinde ise Malatyaspor'un, Türkiye'de futbol kulüplerinin şirketleşmesinde ortaya çıkan ilk spor kulübü olduğu görülmektedir. Malatyaspor, futbol şubesini, kurduğu Malatyaspor A.Ş.'ye devretmiştir. Ancak Malatya Spor A.Ş. 1. ligden düşmesinin ardından tasfiye edilmiştir. İstanbulspor'un futbol şubesi, İstanbulspor Faaliyetleri ve Ticaret A.Ş.'ye devredilmiştir. Adanaspor A.Ş., 1998 yılında şirketleşerek Adanaspor Spor Faaliyetleri Anonim Şirketi adını almış ve 2005 yılında ekonomik sıkıntılardan dolayı iflas etmiştir. Ancak 2004 yılında Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonuna devredilmesiyle kulüp 2. lige düşerek tasfiye edilmiştir.

II. SPOR KULÜPLERİNİN İSİM HAKKI

Halk arasında "*isim hakkı*" olarak tabir edilen durum aslında resmîyette "*marka tescili*" olarak geçmektedir. Ekonomi ve iş dünyasında marka patenti, isim patenti, isim tescili olarak da adlandırılır.



Türk Dil Kurumu'nda "marka" kelimesi "bir ticari malı, herhangi bir nesneyi tanıtmaya, benzerinden ayırmaya yarayan özel isim veya işaret" olarak tanımlanmaktadır.

Spor Toto Teşkilat Başkanlığı İsim Hakları Yönetmeliği'nin 3. maddesinde isim hakkı, "Sabit ihtimalli ve müşterek bahis oyun programlarında yer alan spor kulüplerine, spor takımlarına ve ferdi sporculara ödenen nakdi değer" olarak tanımlanmaktadır.

İsim hakkına hak kazanabilmek için ilgili spor müsabakasının veya etkinliğin resmi programda yer alması, müsabakanın veya etkinliğin tamamlanmış olması ve müsabaka veya etkinliğin sonucunun ilgili olduğu federasyonca tescil edilmesi şarttır.

Sabit ihtimalli ve müşterek bahis oyun programlarında yer alan spor kulüplerine, spor takımlarına ve ferdi sporculara hâsıllattan ödenecek isim hakkının miktar ve oranı yönetim Spor Toto Teşkilat Başkanlığı Yönetim Kurulu tarafından belirlenir.

21.5.1986 günlü, 3289 sayılı Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un ek 9. maddesine, 29.3.2011 günlü, 6215 sayılı Kanun'un 10. maddesiyle "Kamu kurum ve kuruluşlarına ait alacaklar hariç olmak üzere, spor kulüplerinin Spor Toto Teşkilat Başkanlığı nezdindeki isim haklarından doğan alacakları haczedilemez ve bu alacaklar devir ve temlik edilemez." hükmü eklenmiş ve spor kulüplerinin Spor Toto Teşkilat Başkanlığı nezdindeki isim haklarından doğan alacaklarının haczedilemeyeceği kurala bağlanmıştır.

III. SPORUN VE SPOR KULÜPLERİNİN DESTEKLENMESİ

Spor kulüpleri bünyelerinde çok sayıda amatör ve profesyonel sporcu barındırmanın bir sonucu olarak onların parasal bakımdan finansmanını sağlamak, standartlara uygun çalışma ortamını hazırlamak, maaş ve diğer ödemelerini düzenli yapmak gibi yükümlülükleri bulunması beraberinde birtakım hukuki sorunlar yaşamalarına neden olmaktadır. Bu sorunlar, kulüplerin idari ve mali açıdan iyi yönetilmesini, kulüplerin kurumsal hüviyet kazanmasını zorunlu kılmaktadır. Spor kulüplerinin idari ve mali açıdan kötü yönetilmesi durumunda, onların dağılımlarına kadar gidecek çeşitli hukuki sorunlarla karşılaşmaları mukadderdir⁶.

Birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de spor kulüpleri dernek statüsünde kurulmuş olup birçok vergiden muaf tutulmaktadırlar. Bu avantajı sürdürebilmek için kulüplerin şirketleşme yoluna giderken aynı zamanda da dernekler statüsünde faaliyetlerine devam etmeleri

6 Durmuş Ali GENÇ, s.31.



gerekmektedir. Spor kulüplerinin çok düşük oranlarda ortağı olduğu şirketler kurulmakta ve spor faaliyetleri bu şirketler üzerinde gözükmektedir. Böylelikle kulüpler hem ticari işletme gibi gelir sağlayabilmekte hem de dernekler statüsünden faydalanılarak birçok vergiden muaf tutulmaktadır.

Anayasanın “Gençliğin Korunması” başlığını taşıyan 58. maddesi “Devlet, istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve inkılapları doğrultusunda ve Devletin ülkesi ve milletiyle bölünmez bütünlüğünü ortadan kaldırmayı amaç edinen görüşlere karşı yetişme ve gelişmelerini sağlayıcı tedbirleri alır.

Devlet, gençleri alkol düşkünlüğünden, uyuşturucu maddelerden, suçluluk, kumar ve benzeri kötü alışkanlıklardan ve cehaletten korumak için gerekli tedbirleri alır.”; “Sporun Geliştirilmesi” başlığını taşıyan 59. maddesi ise “Devlet, her yaştaki Türk vatandaşlarının beden ve ruh sağlığını geliştirecek tedbirleri alır, sporun kitlelere yayılmasını teşvik eder. Devlet başarılı sporcuyu korur.” hükümlerini içermektedir.

Türkiye, Anayasası’nda sporla ilgili hüküm bulunan dünyadaki ender ülkelerden biridir. Son yıllarda spor alanında yapılan yatırımlar, bilimsel araştırmalar ve devletin spor politikasına verdiği önemin artmasıyla Türkiye’de spor, gerek performans sporu olarak gerekse serbest zamanları değerlendirmek amacıyla sevilen ve ilgi duyulan bir olgu haline gelmiştir. Bedenen ve ruhen sağlıklı bir toplum yetiştirilmesinin temel unsurlarından biri olan sporun geniş kitlelerce yapılması teşvik edilmekte, yoğunluk tek dal yerine olimpik sporların tüm alanlarına yöneltilmekte, devletin ağırlığı azaltılırken özel kesimin katkısı artırılmakta ve tesislerin rasyonel kullanımı için tedbirler alınmaktadır.

Türkiye’de spor devlet tarafından teşvik edilmekte, desteklenmekte, spor kulüplerine belli oranlarda mali yardım yapılmaktadır. Devletin spor politikasındaki başlıca hedefler, ülkedeki sporcu sayısını artırmak, uluslararası spor yarışmalarında üstün başarılar elde etmek, her yaştaki bireyin spor yapmasını teşvik etmek ve sağlamak için uygun spor ortamını hazırlamaktır. Türkiye’deki büyük spor tesisleri ve yatırımları önemli ölçüde devlet tarafından gerçekleştirilmektedir. Ancak son yıllarda sporda sponsorluk ve pazarlama anlayışının gelişmeye başlamasıyla özel kuruluşların ve spor kulüplerinin kendilerine ait spor tesisleri sayısında da önemli artışlar olmaktadır.

Anayasanın ilgili maddeleri ile devlete görev olarak verilen gençliğin



korunması ve sporun geliştirilmesi hususları, 3289 sayılı Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğünün Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun ile Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğüne görev olarak verilmiştir. Bu görevin yerine getirilmesindeki en önemli konu finansman sorunudur. Günümüzde, gençlik, spor hizmet ve faaliyetlerinin yürütülebilmesi için ihtiyaç duyulan finansal kaynağı sadece devlet desteği ile sağlamanın olanaksızlaşması, spora olan toplumsal talebin gün geçtikçe artması, medyanın spora olan ilgisi, sporun iletişim gücü v.b nedenlerle ihtiyaç duyulan kaynakların devlet desteği dışından da sağlanması gerektiğini ortaya çıkarmıştır.

Sporun geliştirilmesi yaygınlaştırılması, sporun alt yapısı için gerekli olan araç ve gereçlerin temin edilerek toplumun istifadesine sunulması, sağlıklı bir nesil yetiştirilmesi, sporcuların korunması, elit sporcuların yetiştirilmesi için her türlü spor tesislerinin yapılması, gençlerin sosyal gelişmelerini desteklenmesi, gençleri sosyal hayatın her alanında etkin katılımını sağlanması, karar alma ve uygulama süresinde etkin rol almalarına imkân yaratılması, gençlere yönelik istismarı ve şiddetin engellenmesi, gençler arasında her türlü ayrımcılığın giderilmesi amacıyla Gençlik ve Spor Bakanlığı'na, Spor Genel Müdürlüğü'ne ve yerel yönetimlere kanuni düzenlemelerle görev ve yetkiler vermiştir⁷.

Spor, işyerlerinin artışına ve istihdam yaratılmasına büyük bir katkı sağlayan ve katma değeri ve istihdam etkisi ortalamanın üzerinde olan, büyük ve hızlı gelişen bir ekonomi dalıdır. Dünya çapındaki gayri safi milli hâsulanın yaklaşık %2'si spor sektörü tarafından sağlanmaktadır⁸.

Spor alanında fikri mülkiyet haklarının kullanımı, örneğin spor müsabakaları için yayın haklarının ihalesi ya da ticari satım, profesyonel sporun önemli bir gelir kaynağını teşkil etmektedir. Bu kaynaklardan gelen gelirler, sporun alt düzeyine kısmen sık sık aktarılmaktadır.

IV. SPOR KULÜPLERİNİN GELİR KAYNAKLARI

Spor kulüplerinin çeşitli adlar altında elde ettikleri gelirler bulunmaktadır⁹. Bunlar;

- **Yayın Geliri:** Süper Lig takımlarının şu anda en önemli gelir kalemi yayın gelidir. Özellikle 2010–2011 sezonundan başlamak üzere yenilenen yayın ihalesinin ulaştığı rakam bu gelir kaleminin kulüplerin toplam gelirleri içindeki payının önemini epeyce yukarı çekmiş bulunmaktadır. Yayın ihalesinde kulüplere ödenecek yıllık

7 638 sayılı KHK, 3289 sayılı Kanun

8 Davos Dünya Ekonomi Forumu, 2009.

9 Burada genel olarak bütün spor kulüpleri bazında gelirlere yer verilmekle birlikte sadece Türkiye'de faaliyet gösteren futbol kulüplerine ait birtakım gelir kalemlerine de yer verilmiştir.



yayın geliri yüzde 126 oranında artış göstermiş olup, ilk yılı takip eden yıllarda bu rakamın her yıl yüzde 10 oranında artması öngörülmüştür. Yayın ihalesi ile 2010-2011 sezonu için kulüplere ödenen tutar KDV hariç 321 milyon USD'dir.

- **Stat Gelirleri: Kulüpler**, yayın gelirlerinden sonra en büyük gelirlerini stadyumlarından elde etmektedir. Loca satışları, kombine kart satışları, maç bileti satışları, stat içi reklâm ve sponsorluk gelirleri, stadyum içi alanların işletilmesi ve stadyumların çeşitli faaliyetler için kiralanması gibi kalemlerden oluşan stadyum gelirleri özellikle büyük kulüpler için çok önemli boyutlara ulaşmaktadır.
- **Şampiyonlar Ligi Gelirleri:** Şampiyonlar Ligi'ne katılmak kulüpler için büyük bir maddi katkıyı da beraberinde getirmektedir. Bu ligde başarı büyük maddi kazanım anlamı da taşımaktadır. Şampiyonlar Ligi'ne katılım minimum 15 milyon Avro civarında bir gelirin garantisi demektir. Başarıya bağlı olarak bu rakam 100 Milyon Avro'yu geçmektedir. Yani Şampiyonlar Ligi kupasını alan bir kulüp 100 Milyon Avro'yu aşan bir geliri de kasasına koymaktadır.
- **Lisanslı Ürün Satış Geliri:** Özellikle büyük kulüpler lisanslı ürün satışlarından ciddi bir gelir elde etmektedir. Lisanslı ürünler, kulüplerin kendileri tarafından ürettirdikleri ürünlerin yanı sıra lisans vererek başka firmaların kulüp logolarını taşıyan ürünler üretmesine izin vermek şeklinde de olabilmektedir. Lisans izni için de kulüpler hem belli bir garanti bedel almakta, hem de lisans verilen ürünün satış cirosundan pay almaktadırlar.
- **Sponsorluk Gelirleri:** Kulüplerin para aldıkları ana sponsor dışında birçok mal ve hizmeti bir nevi barter ile nakdî bir bedel ödemededen elde ettikleri tali sponsorları bulunmaktadır. Özellikle büyük kulüplerin açık ara önde oldukları bu gelir de kulüpler için önemli bir boyuttur.
- **Sözleşme Fesih Bedelleri Geliri:** Sözleşmesi devam eden sporcuların başka kulüplere transferine izin vermek için kulüplerin aldıkları (eski deyimle bonservis bedeli) bedele "*sözleşme fesih bedeli*" denmektedir.
- **Oyuncu Kiralama Geliri:** Sporcuların başka spor kulüplerine kiralanmaları halinde elde edilen gelirdir.
- **Kira Gelirleri:** Kulüpler sahip oldukları gayrimenkulleri kiraya vererek veya işletmesini devrederek gelir elde etmektedirler.
- **İsim Hakkı Gelirleri:** Spor loto-toto ve iddia gibi şans oyunlarında yer alan kulüplere ödenen bedellere "*isim hakkı bedeli*" denmektedir.



Bu tutarlar özellikle amatör spor kulüpleri için önem taşımaktadır¹⁰. Belli başlıları yukarıda sayılan gelirlerin dışında süreklilik arz etmeyen konjonktürel gelirler de olabilmektedir.

V. HACİZ YASAĞI (HACZEDİLEMEZLİK)

Bazen kamu düzeninin bozulmasını önlemek, bazen insani duygular nedeni ile başta İcra ve İflas Kanunu olmak üzere çeşitli kanunlarca borçlunun bazı mal, hak ve alacaklarının hacizden müstesna tutulmuş olması haline haciz yasağı veya haczedilemezlik denir.

Haczedilemezlik kuralları borçlunun ve ailesinin hayatlarını devam ettirebilmeleri, muhtaç duruma düşürülmemesi gibi sosyal düşüncelerle, insan onurunun ve kişiliğinin korunması amacıyla ve kişilerin can ve mal güvenliğinin sağlanması gibi doğrudan kamu düzeniyle ilgili nedenlerle kabul edilmiştir¹¹.

A. Haciz Kavramı

Haciz, icra hukukunda, alacaklının alacağının karşılanması için borçlunun mal varlığına el koyulması demektir. Başka bir ifadeyle, borçlunun borcunu kendi isteği ile ödememesi durumunda, alacaklının talebi üzerine, borçlunun borcuna kâfi mal, hak ve alacaklarına devlet aracılığıyla el konulması işlemidir. El koyma işlemi sadece devlet otoritesi ile gerçekleştirilebilir. **Mal varlığı**, kelime anlamı olarak bir kişiye ait maddi değeri olan hakların tümünü ifade ettiğinden, haciz, alacağın karşılanması için söz konusu borçlunun taşınır (menkul) mallarına, taşınmaz (gayrimenkul) mallarına, alacak haklarına ve fikri haklarına el koyulmasıdır. Bir başka ifadeyle, borçluya ait ev eşyalarının yanı sıra, tapulu evi, arabası, maaşı, bankada bulunan parası, faiz geliri, kira geliri ve/veya marka isim hakkı gibi mal varlıkları haczin konusu olabilir.

B. İcra ve İflas Kanununda Haciz

İcra ve İflas Kanunu sadece alacaklının değil, borçlunun haklarını da koruma altına almaktadır. Bir icra süreci, alacaklının devlet otoritesine (genelde icra dairesidir) başvurusu ile başlar. Bu başvuruya **takip talebi** denir. Devlet otoritesi, icra takibinin (icra takibine *cebri icra* da denir) uygun olduğuna karar verdiğinde, borçluya bir ödeme emri gönderir. **Ödeme emri**, icra takibinin ilk işlemidir. İcra ve İflas Kanunu'nda, borçluya bu ödeme emrine itiraz hakkı verilmiştir; yani borçlunun kendisini savunması için olanak sağlanmıştır. Haciz, ancak

10 Amatör spor kulüpleri için isim hakkı bedelinin önemi, bu kulüplerin isim hakkı bedeli haricindeki gelirlerinin sınırlı olmasından veya hiç olmamasından kaynaklanmaktadır.

11 **Muhammet ÖZEKES**, İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, Ankara 2009, s. 114; **Sabri Şakir ANSAY**, Hukuk İcra ve İflas Usulleri, 4. Baskı, Ankara 1956, s.96.



ödeme emri yapıldıktan sonra, borçlunun buna itiraz etmemesi veya itiraz ettikten sonraki süreçte icra takibinin kesinleşmesinden sonra gerçekleşebilir.

Bunun haricinde, İcra ve İflas Kanunu, borçlu haklarını gözetken başka hükümler de getirmektedir. İlgili Kanun'un 82. maddesi¹², “*Haczi Caiz Olmayan Mallar ve Haklar*” başlığı altında, borçlunun meslek için gerekli elbiseleri, ailesine lüzumlu olan yatak takımları, yiyecek ve yakacakları gibi haciz konusu olamayacak mal varlıklarına da değinmekte, açıklık getirmektedir.

C. Haczedilemeyen Şeyler

İcra hukuku, borcunu vadesinde kendi iradesi ile ifa etmeyen borçluya karşı alacaklının menfaatlerini, devlet gücü ile korur. Haciz, devlet gücüne dayanan icra memurunun borçlunun mallarına, tedbir veya paraya çevirme amacıyla, el koyması işlemidir.

İcra ve İflas Kanunu'nun 82. maddesinde¹³ haczedilemeyecek şeyler sayılmıştır¹⁴. Bunlar;

- Devlet malları¹⁵ ile mahsus kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar,
- Ekonomik faaliyeti, sermayesinden ziyade bedenî çalışmasına dayanan

12 Bu hükmün gerekçesi şu şekildedir: “Devletin ödemeye mecbur olduğu bir borç için bütçede tahsisat bulunmadığı veya Devlet borçları için Muhasebei Umumiye Kanununda mevcut usul ve salahiyetlerle borcun ödenmesine imkân olmayan ahvalde Maliye Bakanlığının gelecek sene bütçesine bu borçlar için tahsisat konulması mecburiyetinin kanuna bir hüküm olarak dercini teklif etmiş ise de, hükümetin bu mecburiyeti esasen mevcut olup, aksi halde alakadar dairelerin mesuliyetini araştırmak mümkündür.” (TBMM Adliye Encümeni 1/28 sayılı mazbata: **Senai OLGAÇ**, İcra-İflâs, Birinci Cilt, Ankara 1978, s. 693).

13 Bu hükmün gerekçesi şu şekildedir: “...Devletin ödemeye mecbur olduğu bir borç için bütçede tahsisat bulunmadığı veya Devlet borçları için Muhasebei Umumiye Kanununda mevcut usul ve alahiyetlerle borcun ödenmesine imkân olmayan ahvalde Maliye Bakanlığının gelecek sene bütçesine bu borçlar için tahsisat konulması mecburiyetinin kanuna bir hüküm olarak dercini teklif etmiş ise de, hükümetin bu mecburiyeti esasen mevcut olup, aksi halde alakadar dairelerin mesuliyetini araştırmak mümkündür.” (TBMM Adliye Encümeni 1/28 sayılı mazbata: **Senai Olgaç**, İcra-İflâs, Birinci Cilt, Ankara 1978, s. 693).

14 İcra ve İflas Kanunu'nun kaynağı olan İsviçre İcra ve İflas Kanunu'nda devlet mallarının haczedilemeyeceğine dair bir hüküm bulunmamaktadır. Fransız Medeni İcra Usulleri Hakkındaki Kanunda da devlet mallarının haczedilmeyeceğine ilişkin bir hüküm bulunmamaktadır. Almanya'da ise para borçlarını ödemeyen kamu hukuku tüzel kişilerine karşı uygulanacak cebri icra Alman Medeni Usul Kanunu'nun 882a maddesinde düzenlenmiştir. Burada borçlu kuruluşa ait kamu hizmetinin ifası için zorunlu olan veya devri kamu yararına aykırı olan mallar hakkında cebri icra yapılamayacağı hüküm altına alınmıştır (**Yaşar KARAYALÇIN**, Devlet Borçları-“Devlet Malları Haczedilemez” Kuralı (İİK. m. 82 ve Anayasa Mahkemesi'nin 21.X.1992 Tarihli Kararı [Özel Hukuk ve Anayasa Mahkemesi Kararları Sempozyumu, 11 Mayıs 2001, Ankara 2001, s. 119-142], s. 129'dan naklen).

15 Devlet mallarının haczedilmezliği hükmünün en önemli gerekçesi, kamu hizmetlerinin aksatılmadan ve kesintiye uğratılmadan görülmesini temin etmektir. Buna karşılık devletin ticari işte kullandığı taşınmazların haczi ile kamu hizmetinin aksatılması yahut kamu menfaatinin ihlal edilmesi gibi bir durum ortaya çıkmış olmaz.



- borçlunun mesleğini sürdürebilmesi için gerekli olan her türlü eşya,
- Para, kıymetli evrak, altın, gümüş, değerli taş, antika veya süs eşyası gibi kıymetli şeyler hariç olmak üzere, borçlu ve aynı çatı altında yaşayan aile bireyleri için lüzumlu eşya; aynı amaçla kullanılan eşyanın birden fazla olması durumunda bunlardan biri,
 - Borçlu çiftçi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan arazi ve çift hayvanları ve nakil vasıtaları ve diğer eklenti ve ziraat aletleri; değilse, sanat ve mesleki için lüzumlu olan alet ve edevat ve kitapları ve arabacı, kayıkçı, hamal gibi küçük nakliye erbabının geçimlerini temin eden nakil vasıtaları,
 - Borçlu ve ailesinin idareleri için lüzumlu ise borçlunun tercih edeceği bir süt veren mandası veya ineği veyahut üç keçi veya koyunu ve bunların üç aylık yem ve yataklıkları,
 - Borçlunun ve ailesinin iki aylık yiyecek ve yakacakları ve borçlu çiftçi ise gelecek mahsul için lazım olan tohumluğu,
 - Borçlu bağ, bahçe veya meyve veya sebze yetiştiricisi ise kendisinin ve ailesinin geçimi için zaruri olan bağ bahçe ve bu sanat için lüzumlu bulunan alet ve edevat,
 - Geçimi hayvan yetiştirmeye münhasır olan borçlunun kendisi ve ailesinin maişetleri için zaruri olan miktarı ve bu hayvanların üç aylık yem ve yataklıkları,
 - Borçlar Kanununun 510 uncu maddesi mucibince haczolunmamak üzere tesis edilmiş olan kaydı hayatla iratlar,
 - Memleketin ordu ve zabıta hizmetlerinde malul olanlara bağlanan emeklilik maaşları ile bu hizmetlerden birinin ifası sebebiyle ailelerine bağlanan maaşlar ve ordunun hava ve denizaltı mensuplarına verilen uçuş ve dalış tazminat ve ikramiyeleri,
 - Askeri malullerle, şehit yetimlerine verilen terfi zammı ve 1485 numaralı kanun hükmüne göre verilen inhisar beyiye hisseleri,
 - Bir muavenet sandığı veya cemiyeti tarafından hastalık, zaruret ve ölüm gibi hallerde bağlanan maaşlar,
 - Vücut veya sıhhat üzerine ika edilen zararlar için tazminat olarak mutazarrırın kendisine veya ailesine toptan veya irat şeklinde verilen veya verilmesi lazım gelen paralar,
 - Borçlunun haline münasip evi¹⁶,

16 Ev kavramı yerel örf ve âdete göre ev olarak kullanılmaya elverişli olan, müstakil ev, apartman dairesi veya bunlar üzerindeki paylı veya müşterek mülkiyet payını ifade eder.



- Öğrenci bursları.

Maaşlar, tahsisat ve her nevi ücretler, intifa hakları ve hâsılatı, ilama müstenit olmayan nafakalar, tekaüt maaşları, sigortalar veya tekaüt sandıkları tarafından tahsis edilen iratlar, borçlu ve ailesinin geçinmeleri için icra memurunca lüzumlu olarak takdir edilen miktar tenzil edildikten sonra haczolunabilir.

Diğer pek çok yasada idarelerin bazı mal, alacak ve haklarının haczedilemeyeceği hüküm altına alınmıştır. Öncelikle 2004 sayılı İcra İflas Kanunu'nun 82. maddesinde devlet malları ile mahsus kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen malların haczolunamayacağı hüküm altına alınmıştır. Buradaki devlet malı kavramının devlet tüzel kişiliği içindeki genel ve katma bütçeli idarelerin elinde bulunan ve yönetimleri eski 1050 sayılı Muhasebe-i Umumiye Kanununa tabi olan mallar anlaşılmaktadır.

Özel kanunlarda yer alan haczedilemezliğe ilişkin hükümlere 5993 Sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin son fıkrasında yer alan *"Belediyenin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirleri, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri haczedilemez."* hükmü örnek olarak verilebilir. Benzer şekilde 2886 Sayılı Devlet İhale Kanunu'nun 26. maddesinin üçüncü fıkrasında *"Her ne suretle olursa olsun idarece alınan teminatlar haczedilemez ve üzerine ihtiyati tedbir konulamaz."* hükmü yer almaktadır¹⁷.

VI. SPOR KULÜPLERİNİN İSİM HAKKI GELİRLERİNİN HACZEDİLEMEZLİĞİ KURALININ ANAYASAL AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Daha önce de değinildiği üzere 3289 sayılı Spor Genel Müdürlüğünün

"...borçluyla birlikte o evde yaşamakta menfaati bulunan diğer kimseleri de korumaya hizmet eden ve sosyal amaçlarla kabul edilen borçlunun hâline münasip evinin haczedilmezliği kuralının çok dikkatli yorumlanması gerekir..." **Uğur BULUT**, *"Borçlunun Haline Münasip Evi Üzerinde İpotek Tesisi ve Haczedilemezlikten Feragat"* Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 12, Özel S., 2010, s.1073-1103 (Basım Yılı: 2012), <http://web.deu.edu.tr/hukuk/dergiler/dergimiz-12-ozel/2-ozel/14-ugurbulut.pdf>, (erişim tarihi: 28.8.2013), s. 1099.

- 17 Şu Kanunlarda da haczedilemezliğe ilişkin hükümler yer almaktadır: 2510 sayılı İskân Kanunu m. 16/f, m. 30; 6245 sayılı Harcırah Kanunu m. 61; 3213 sayılı Maden Kanunu m. 40; 6831 sayılı Orman Kanunu m. 31, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunu m. 61; 506 sayılı Sosyal Sigortalar Kanunu m. 121; 1479 sayılı Bağ-Kur Kanunu m. 67; 775 sayılı Gecekondu Kanunu m. 34/e; 2849 sayılı Kefalet Kanunu m. 11; 4178 sayılı Kanun m. 12; 4933 sayılı Kanun m.13, Türk Ticaret Kanunu m. 753, 892/1; 7397 sayılı Kanun m. 14/3; 2821 sayılı Sendikalar Kanunu m. 64/2; 657 sayılı Devlet Memurları Kanunu m. 203/3, m. 207/4, m. 236; 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Kanunu m. 143, m. 154/2, m. 176, m. 177/2; 1164 sayılı Arsa Ofisi Kanunu; 2834 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Kanunu m. 8, m. 16/3; 1512 sayılı Noterlik Kanunu m. 38/5; 854 sayılı Deniz İş Kanunu m. 32 vs. olmak üzere yürürlükten kalmış ya da halen yürürlükte olan onlarca kanunda haczedilemeyecek mal, alacak ve haklar düzenlenmiştir.



Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun'un ek 9. maddesinde, “*Kamu kurum ve kuruluşlarına ait alacaklar hariç olmak üzere, spor kulüplerinin Spor Toto Teşkilat Başkanlığı nezdindeki isim haklarından doğan alacakları haczedilemez ve bu alacaklar devir ve temlik edilemez.*” hükmü yer almaktadır. Bu hüküm uyarınca spor kulüplerinin Spor Toto Teşkilat Başkanlığı nezdindeki isim haklarından doğan alacakları haczedilememektedir¹⁸.

Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen demokratik ve sosyal hukuk devleti, insan haklarına dayanan, kişilerin huzur, refah ve mutluluk içinde yaşamalarını güvence altına alan, kişi hak ve özgürlükleriyle kamu yararı arasında adil bir denge kurabilen, çalışma hayatını geliştirerek ve ekonomik önlemler olarak çalışanlarını koruyan, onların insan onuruna uygun hayat sürdürmelerini sağlayan, milli gelirin adalete uygun biçimde dağıtılması için gereken önlemleri alan, sosyal güvenlik hakkını yaşama geçirebilen, güçsüzleri güçlüler karşısında koruyarak sosyal adaleti ve toplumsal dengeleri gözeten devlettir.

Devletin temel amaç ve görevlerinin sayıldığı Anayasa'nın 5. maddesinde de, Türk milletinin bağımsızlığını ve bütünlüğünü, ülkenin bölünmezliğini, Cumhuriyeti ve demokrasiyi korumak, kişilerin ve toplumun refah, huzur ve mutluluğunu sağlamak; kişinin temel hak ve hürriyetlerini, sosyal hukuk devleti ve adalet ilkeleriyle bağdaşmayacak surette sınırlayan siyasal, ekonomik ve sosyal engelleri kaldırmaya, insanın maddi ve manevi varlığının gelişmesi için gerekli şartları hazırlamaya çalışmak, Devletin temel amacı ve görevi olarak belirlenmiştir.

Yukarıda bahsedilen haczedilemezlik kuralı, tescilli spor kulüplerinin Spor Toto Teşkilat Başkanlığı nezdindeki isim haklarından doğan alacaklarının haczedilemeyeceğini ve bu alacakların devir ve temlik edilemeyeceğini düzenlemektedir.

Haczedilemezlik konusunda Anayasa Mahkemesinin eski ve yeni kararlarında kuralların getiriliş amacına bakılarak niteleme yapıldığı ve sonuca ulaşıldığı görülmektedir. Her ne kadar söz konusu kararlarda kamu mallarına haciz konulması yasağı incelenmiş ise de konumuzla ilgili olması bakımından bu kararlara değinilmesinde fayda görülmüştür.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu'nun 7. maddesinin son fıkrasında yer alan “*İl özel idaresinin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde edilen gelirleri, vergi, resim ve harçları, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları haczedilemez*” kuralına ilişkin kararında

18 Her ne kadar Anayasa Mahkemesine itiraz yoluyla yapılan başvuru üzerine söz konusu hüküm Mahkemenin 6.6.2013 tarih ve 2013/75 sayılı kararıyla iptal edilmiş ise de makalenin kaleme alındığı tarihte gerekçeli karar henüz Resmi Gazete'de yayımlanmamıştır.



Anayasa Mahkemesi, kuralın getiriliş amacının, yerine getirilmesi gerekli olan hizmetlerin yürütülebilmesi için gereken kaynakların korunması olduğunu belirtmiş ve iptal istemini reddetmiştir¹⁹.

Mülga 1580 sayılı Belediye Kanunu'nun 19. maddesinin 7. bendinde yer alan "... belediye vergi ve resimleri ile hidematı âmmeye muhtas ve akar olamıyan emval ve eşyası üzerine haciz konulmamak" kuralını inceleyen Mahkeme iptal istemini; kural ile mülkiyet hakkına sınırlama getirilmesine rağmen diğer varlıklar üzerine haciz yapma olanağının bulunması nedeniyle haciz hakkının tamamen ortadan kaldırılmadığı, Belediyeye ait hizmetlerin, toplumun genel ve ortak gereksinimlerini karşılamak için kamu yararı gözetilerek yapıldığı, bu hizmetlerinin görülmesine ayrılmış olan emval veya eşyaların hacze konu olabilmemesinin, belediyelerin yerine getirmekle yükümlü buldukları kamuya ilişkin hizmetlerin ifa vasıtalarını ortadan kaldıracabileceği, kuralın getirilmesindeki amacın toplum yararının üstün tutulması olduğu gerekçesi ile reddetmiştir²⁰.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun 15. maddesinin son fıkrasında yer alan "*Belediyenin proje karşılığı borçlanma yoluyla elde ettiği gelirleri, şartlı bağışlar ve kamu hizmetlerinde fiilen kullanılan malları ile belediye tarafından tahsil edilen vergi, resim ve harç gelirleri haczedilemez.*" şeklindeki hükmü de Mahkeme Anayasa'ya aykırı bulmamıştır. Gerekçesi şöyledir:

"İtiraz konusu kuralla, belediyelerin bazı varlıkları haciz yasağı kapsamına alınarak belediyeden olan alacaklarını icra yoluyla tahsil etmek zorunda kalanlar bakımından mülkiyet hakkına bir sınırlama getirilmiş ise de, belediyelerin, 5393 sayılı Kanun'un 15. maddesinin son fıkrasında belirtilenlerin dışındaki gelir ve varlıkları üzerine haciz işlemi yapılabilmesi imkânının bulunması, kişilerin bu hakkının tamamen ortadan kaldırılmadığını ve hukuk düzeninin koruması altındaki haklarını elde edebilme imkânlarının bulunduğunu göstermektedir.

Ayrıca belediyelerin, belde sakinlerinin mahallî müşterek nitelikteki ihtiyaçlarını karşılamak üzere kurulan kamu tüzel kişileri olmaları nedeniyle, bunlara yasalarla yüklenilen görevler, yerel toplumsal yaşamın zorunlu gereksinimleridir. Belediyeler bu gereksinimleri karşılamak amacıyla bazı etkinliklerde bulunurlar. Bunun için de aynı ve nakdi varlığa ihtiyaç duyarlar. Toplumsal yaşamın

19 AYMK, K.T. 18.01.2007, E. 2005/32, K. 2007/3, http://www.kararlar.anayasa.gov.tr/karar.php?!=manage_karar&ref=show&action=karar&id=2499&content=, (erişim tarihi: 2.9.2013).

20 AYMK, K.T. 20.9.2000, E. 1999/46, K. 2000/25, http://www.kararlar.anayasa.gov.tr/karar.php?!=manage_karar&ref=show&action=karar&id=1533&content=, (erişim tarihi: 2.9.2013).



sürekli, düzenli ve sistemli bir şekilde sürdürülebilmesi için, bu etkinliklerden bazılarının kesintisiz bir biçimde yürütülmesi; bunun sağlanabilmesi bakımından da belediyelerin aynı ve nakdi varlığa sahip olmaları gerekir. Belediyelere ait bazı aynı ve nakdi varlıklara haciz yasağı getirilmesindeki amaç da, belediyelerce yerine getirilen kamu hizmetlerinin bazılarının, toplumsal yaşamın gerektirdiği zorunluluklara bağlı olarak sürekli ve düzenli bir şekilde yürütülmesi gereğidir. Yani toplum yararının üstün tutulmasıdır. Yine belirtmek gerekir ki, belediyelerin devamlılık gösteren kamu hizmetlerinin görülmesine ayrılmış olan tüm kaynaklarının hacze konu olabilmesinin, bu hizmetlerin ifa araçlarını tamamen ortadan kaldırmak gibi bir sonuç doğurabileceği de kuşkusuzdur. İtiraz konusu kuralla getirilen sınırlamadaki amaç da belirtilen nitelikteki istenilmeyen sonucun ortaya çıkmasını engellemektir.”²¹

İcra İflas Kanunu’nun “Haczi caiz olmıyan mallar ve haklar” başlıklı 82. maddesinin 1. bendine ilişkin Anayasaya aykırılık itirazını da Mahkeme Anayasa’nın 10. maddesi açısından kamu yararı ve haklı nedenin varlığı, 138. maddesi açısından ise, yönetimin yargı kararlarını yerine getirmemesinin yönetimin tazminata mahkûm edilmesini gerektiren bir hizmet kusuru olduğu gibi görevi savsaklama, ya da görevi kötüye kullanma suçunu oluşturacağı gerekçeleriyle oy çokluğuyla reddetmiştir²².

4046 sayılı Kanun’un Geçici 15. maddesinde yer alan “bu Kanun yürürlüğe girdiği tarihte özelleştirme kapsamında bulunan kuruluşlar ile bundan sonra özelleştirme kapsamına alınacak kuruluşların taşınır ve taşınmaz her türlü mal, hak ve alacakları, bu kuruluşlar özelleştirme kapsamında kaldığı sürece haczedilemez. Konulmuş olan hacizler kalkar ve takipler düşer...” şeklindeki kuralı ise Mahkeme; hak arama özgürlüğünün sadece haklılığın saptanması ile değil bunun kişi yönünden sonuç doğurması ile sağlanabileceğini, borçlunun borcunu ödememesi halinde borcu karşılayacak malının haczedilip satılarak borcun ödenmesinin hak arama özgürlüğünün yaşama geçirilişinin somut bir örneği olduğunu, hak arama özgürlüğünün içeriğinde hakka kavuşmanın da yer aldığını, bu özgürlüğün Anayasa’nın 13. maddesinde öngörülen “kamu yararı” nedeniyle sınırlanabileceğini ancak bu amaçla dahi olsa hak arama özgürlüğünü etkisiz hale getiren bir düzenlemenin demokratik toplum düzeninin gerekleriyle bağdaşmayacağını, bir alacağın, cebri icra yoluyla elde edilmesinin engellenmesi ve ödeme

21 AYMK, K.T. 16.12.2010, E.2007/37, K.2010/114, http://www.kararlar.anayasa.gov.tr/karar.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=3334&content=, (erişim tarihi: 2.9.2013).

22 AYMK, K.T. 21.10.1992, E.1992/13, K.1992/50, http://www.kararlar.anayasa.gov.tr/karar.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=1038&content=, (erişim tarihi: 2.9.2013).



şekli ve zamanı belirtilerek başka bir güvenceye kavuşturulmamasının hukuk güvenliğini zedeleyeceğini belirterek Anayasa'nın 2., 13. ve 36. maddelerine aykırı bulmuştur²³.

Görüldüğü gibi Anayasa Mahkemesi, kararlarında kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine engel olmamak amacıyla kamu idarelerinin bazı mallarının haczedilmesinin yasaklanmasını Anayasa'ya aykırı görmemektedir. Ne var ki bireyin alacak hakkını tahsil etmesini imkânsız kılacak yasaklamaları da Anayasaya aykırı bulmuştur.

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, bir kararında²⁴, mahkeme ile özel daire arasındaki uyumsuzluğun İİK m. 82, I/1'de geçen "*Devlet malları ile mahsus kanunlarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar*"ın haczedilememesi kuralının Kızılay'ın malları bakımından da uygulanmasının mümkün olup olmadığı noktasında toplandığını; Kızılay'ın hukuki nitelikçe Dernekler Kanunu'na tâbi kazanç ve paylaşma amacı gütmeyen bir özel hukuk tüzel kişisi olduğunu, özel hukuk tüzel kişilerinin mallarının ise devlet malı sayılmasının olanaksız olduğunu; bir derneğe mevzuata uygun olarak kamu yararına çalışan dernek niteliği verilmesinin bu konuda bir değişiklik meydana getirmeyeceğini, öte yandan özel bir kanun ile de İcra ve İflas Kanunu'nun 82. maddesinde öngörüldüğü biçimde, Kızılay'ın mallarının haczedilemeyeceği yolunda bir kural konulmadığını dile getirmiştir.

Öte yandan Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun vakfın tabi olduğu özel yasada vakıf mallarının haczedilemezliğiyle ilgili bir düzenlemenin mevcut olmaması halinde vakıf mallarının haczedilebilir olduğuna ilişkin kararında şu gerekçeye yer verilmiştir:

"Uyumsuzluk, davacı vakıf üniversitesinin mallarının devlet malı olup olmadığı ve mallarının haczinin olanaklı olup olmadığı noktasında toplanmaktadır. 1982 Anayasası'nın 130. maddesinin ikinci fıkrasında; kazanç amacına yönelik olmamak şartıyla vakıflar tarafından Devletin gözetim ve denetime tabi yüksek öğretim kurumları kurulabileceği hükmü getirilmiş ve son fıkrasında, vakıflar tarafından kurulan yüksek öğretim kurumlarının mali ve idari konular dışında kalan akademik çalışma, öğretim elemanlarının sağlanması ve güvenlik yönlerinden Devlet tarafından kurulan yüksek öğretim kurumları hakkındaki hükümlere tabi olacakları açıklanmış, ayrıca üniversitelerin kamu tüzel kişiliğine ve bilimsel özerkliğe sahip olmak üzere Devlet ya da vakıflar tarafından kanunla kuracakları

23 AYMK, K.T. 31.1.1997, E.1996/66, K.1997/ 7, http://www.kararlar.anayasa.gov.tr/karar.php?!=manage_karar&ref=show&action=karar&id=1301&content=, (erişim tarihi: 2.9.2013).

24 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu'nun 4.10.1974 Tarih ve E. 1971/261, K. 1974/1050 sayılı kararı. (Kazancı Bilgi Bankası).



belirtilmiştir.

2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasası da Anayasal hükümlere parasal olarak getirilen hükümler bir bütünlük taşımakta, hukuksal dayanak, yasayla kurulma yönlerinden vakıfların yüksek öğretim kurumları açmaları ile Devletin yüksek öğretim kurumu açması arasında bir farklılık gözetmemekte, gelir kaynakları bakımından farklılık ise, yalnızca vakıfların mali ve idari yönlerden kendilerine özgü bir sistem içinde bulunmalarından kaynaklanmakta ve kurucusunun farklılığı nedeniyle ayrıcalıklı hükümlere bağlı kılınmış bulunmaktadır. Devlet yüksek öğretim kurumlarının kurucusu “Devlet”, vakıf yüksek öğretim kurumlarının kurucusu “Vakıftır. Buna göre, devlete ait yüksek öğretim kurumlarının temel mali kaynağı kamu maliyesi olmasına karşın, vakıf yüksek öğretim kurumlarına belli miktarda devlet yardımı yapılmakla birlikte, burada temel mali kaynak bu vakıf öğretiminden yararlananların bu kurumlara yaptıkları ödentilerdir.

Uyuşmazlık konusu ile ilgili yasa kuralı, İcra iflas Yasasının 82. maddesinin 1. fıkrasındaki hükümdür. Buna göre; Devlet Malları ile özel yasalarında haczi caiz olmadığı gösterilen mallar haczedilemez.

İcra İflas Yasasındaki bu hükmün konuluş nedeni, 15.01.1947 gün ve 1947/14-5 sayılı Yargıtay İçtihadı Birleştirme Kararında açıklandığı gibi; kamu hizmetlerinin düzenli ve aralıksız bir tarzda yürütülmesini sağlamak amacını güder. Devletin kendisine ait borcu ödemesi zorunluluğu, Devlet kamu kişiliğinin saygınlık ve onuru gereği bulunmakta, Devletten alacaklı bulunan kişilerin kavuşturma yollarına başvurmalarına gerek bulunmadan alacaklarını alabilmeleri öngörülmektedir.

Öğretiye göre de, Devlet mallarının haczedilmemesinin çeşitli nedenleri vardır. Her şeyden önce Devleti niteleyen egemenlik, buna karşı cebir (zorlayıcı güç) kullanılmasıyla bağdaşmaz. Cebir kullanılması Devlete tanınmış bir yetki olup, bu yetkiyi devletin kendisine karşı kullanması düşünülemez. Devletin borçlarını, herhangi bir cebir kullanmadan kendiliğinden ödeyeceği, hukuk devletinin gereği olup, doğaldır. Ayrıca kamu hizmetlerinin aksatılmadan ve kesintiye uğramadan sağlanması ve bütçenin getirdiği esasların cebri icra sonucunda öngörü dışı ihlallere uğratılmaması esastır. (Prof. Dr. Baki Kuru İcra İflas Hukuku, Ankara 1983, s: 294, Prof. Dr. Saim Üstündağ, İcra Hukuku Esasları, İstanbul 1984 s.190)

Diğer yandan devlet mallarının haczi bu malların tahsis şeklini değiştirdiğinden, devletin malvarlığında (patrimuan) ve mali hukuka devamlılığı bozarak kamu yararına zarar verir (Talih Uyar, İcra



Hukukunda Haciz Manisa 1983, s: 386) Devlet malları 1050 sayılı Genel Muhasebe Yasasının 2. maddesine göre, gerek kamu hizmetine doğrudan doğruya tahsis edilmiş bulunan, gerek sağladığı mali yarar vesaire dolayısıyla faydalanılan bütün mallardır. (Prof. Dr. Ejder Yılmaz Devlet Malları Hak ve Rüçhanlığına Sahip Malların Haczedilmemesi Prof. Dr. Yaşar Yalçın'a Armağan, Türkiye İş Bankası Yayınları)

İcra iflas Yasasının 82. maddesinin 1. fıkrasında da belirtildiği üzere bazı yasalarda haczedilemezlikle ilgili özel düzenlemeler vardır. Bunlardan bazıları, Hukuk Genel Kurulu'nun bozma ilamında sayılmış olup bunlara ek olarak, 2849 sayılı Kefalet Yasası m. 11, 4178 SY. Yasa m. 12, 4933 sayılı Yasa m. 13, Türk Ticaret Yasası m. 753, m. 892/1, 7397 sayılı Yasa m. 14/3, 2821 sayılı Sendikalar Yasası m. 64/2, 657 sayılı Devlet Memurları Yasası m. 203/3, m. 207/4, m. 236, 926 sayılı Türk Silahlı Kuvvetleri Personel Yasası m. 143, m. 154/2, m. 176, m. 177/2, 1164 sayılı Arsa Ofisi Yasası, 2834 sayılı Tarım Kredi Kooperatifleri ve Birlikleri Yasası m. 8, m. 16/3, 1512 sayılı Noterlik Yasası m. 38/5, 854 sayılı Deniz İş Yasası m. 32 vb.ni sayabiliriz.

İcra İflas Yasasının 82/1 maddesine göre haczedilemeyen Devlet Malları kavramı, salt Devlet tüzel kişiliği içindeki genel ve katma bütçeli dairelerin ellerinde bulunan ve idare ve muhasebesi 1050 sayılı Genel Muhasebe Yasasına tabi malları kapsar. Yine devlet malı olmamakla birlikte haczedilemeyeceği özel yasalarda belirtilen mallar da haczedilemez. Bu mallara örnek olarak kamu iktisadi teşebbüslerinin mallarını gösterilebilir (233 sayılı KHK. m. 57/2). Son olarak devlet malları hak ve rüçhanlığını haiz mallarda haczedilemez. Buna örnek de Ordu Yardımlaşma Kurumu Yasasının 37. maddesidir.

Devlet malları, özel mallardan ayrı bir takım hukuki karaktere maliktir. Devlet mallarının gösterdiği bu hukuki karakter, bu malların ya doğasından, ya da kamunun kullanımına ve yararlanmasına sunulmuş bulunmasından veyahut bir kamu hizmetinin unsurunu oluşturmasından kaynaklanır. Bu karakterler, devlet mallarının özel mallar karşısındaki hukuki niteliğini belirttiği gibi idarenin bunlar üzerinde sahip olduğu hakların niteliğini, ferdin bunlar karşısındaki durumunu ve yararlanma yetkilerini aydınlatır. (Ord. Prof. Dr. Sıddık Sami Onar, İdare Hukukunun Umumi Esasları Cilt 2 İstanbul 1964 s. 1319)

Karşılaştırmalı hukuka baktığımızda, İsviçre ve Fransa ve Almanya'da kural olarak devlet mallarının haczedilebilirliği kabul edilmiştir, (İsviçre İcra İflas Yasası m. 92-94, Fransa Medeni İcra Usulleri Hakkındaki Yasa m. 14, Federal Almanya Hukuk Usulü Yasası m. 882 a)



Anayasa Mahkemesi'ne İcra İflas Yasasının 82/1. maddesinde yer alan devlet mallarının haczedilmeyeceği kuralının iptali ile ilgili olarak açılan davada Yüksek Mahkeme; “Devlet mallarının haczedilmeyeceğine ilişkin kural Devletin borçlarını kendiliğinden ödeyeceği ve bunun hukuk devletinin gereği olduğu esasına dayanır. Devlet mallarının haczi, bu malların kullanma biçimini değiştireceğinden, devletin malvarlığında ve mali hukukta sürekliliğe engel olarak, kamu yararına zarar verir. Uyuşmazlık konusu olayda, borcun hiç ödenmemesinden değil, bütçe olanaklarına göre, yılını aştığı için gecikerek ödemenin sağlanacağından söz edilmektedir. Devletin etkinliklerinde kamu hizmeti ve dolayısıyla kamu yararı önde geldiğine göre, bir alacaklının kişisel çıkarı için devlet mallarının haczi, diğer değişle özel yararın kamu yararına yeğlenmesi (tercih edilmesi) söz konusu olamaz. Öte yandan, yasa önünde eşitlik, herkesin her yönden aynı kurallara bağlı olacağı anlamına gelmez. Anayasa'nın 10. maddesinde yer alan eşitlik, mutlak anlamda eşitlik olmayıp, haklı nedenlerin varlığı durumunda farklı uygulamalara olanak veren bir ilkedir. Durum ve konumdaki farklılık, hukuksal özellikler, kimi kişiler ya da topluluklar ve kuruluşlar için değişik kurallar ve uygulamaları gerekli kılar. Kimi yurttaşların haklı bir nedene dayandırılarak değişik kurallara bağlı tutulmaları eşitlik ilkesine aykırılık oluşturmaz. Anayasanın amaçladığı eşitlik eylemi değil, hukuksal eşitliktir. Aynı hukuksal durumların aynı, ayrı hukuksal durumların ayrı kurallara bağlı tutulması, Anayasa'nın öngördüğü eşitlik ilkesine uygun düşer” gerekçeleriyle 2004 sayılı İcra İflas Yasasının 538 sayılı Yasa ile değişik 82. maddesinin 1. bendinde yer alan “Devlet malları” sözcüklerinin Anayasa'ya aykırı olmadığı sonucuna varmıştır. (Anayasa Mahkemesi'nin 21.10.1992 gün ve 1992/13 ve 1992/50 K. sayılı kararı)

Bununla birlikte yine Anayasa Mahkemesine, özelleştirme kapsamına giren kuruluşların ekonomik değer taşıyan varlıklarına, haciz yasağı konulması ile ilgili 4046 sayılı Yasanın 15. maddesinin iptali ile ilgili olarak açılan davada verdiği kararda; “Özelleştirme kapsamına giren kuruluşların, ekonomik değer taşıyan varlıklarına haciz yasağı konulmasının, bunların satışından elde edilecek geliri, dolayısıyla kamu yararına olumlu yönde etkileyebileceği düşünülebilirse de, kişi hakları karşısında böyle dolaylı bir kamu yararı düşüncesine öncelik verilemeyeceği, hukuk devletinde asıl olanın temel hak ve özgürlüklerin korunması olduğunu, aksi durumda, hak arama özgürlüğünün sınırlandırılması nedeniyle alacaklarını elde edemeyen kişilerin haklarına kavuşmalarının sağlanması yönündeki anayasal hak arama özgürlüğüne olduğu kadar, hukuk devleti olmanın



gereklerine de aykırı olacağı, kamu yararı amacıyla da olsa, hak arama özgürlüğünü etkisiz hale getiren bir düzenlemenin demokratik toplum düzeninin gerekleriyle bağdaşmayacağından Anayasa'ya uygun bir sınırlama olarak kabul edilemeyeceği, bu nedenlerle Anayasanın 36 ve 13. maddelerine aykırı olduğu, bu cümleden olarak; itiraz konusu kuralın, 4046 sayılı Yasa sebebiyle özelleştirmeye alınan kuruluşlar ile alınmayanların alacaklıları arasında eşitlik ilkesi ile bağdaşmayan farklı uygulamalara neden olunacağı ve bu açıdan Anayasa'nın 10. maddesine aykırılık oluşturacağı, açık bir biçimde ifade edilmiştir (Anayasa Mahkemesinin 31.01.1997 gün ve 1996/66 E. ve 1997/7 K. sayılı kararı).

Öğretide, devlet mallarının haczedilmezliği ilkesinin gerekliliğinin tartışıldığı, bu bağlamda, bu kuralın, kamu mallarının yapısı, ait olduğu kamu idaresi ve korunması yönünden hiçbir ayırım getirmeden tek düze olarak bu konuyu düzenlemekte olup, kamu hizmetlerinin çeşitliği ve gereksinimleri yönünden hukuka uygun ve adil bir uygulama yolunu kapamakta ve adeta kamu gücünü kullananları hukuk dışına itmekte olduğu, (G. Dinçer/S.Tüzün, s. 181-182) Devletin, borcunu kendi isteği ile ödeyeceği inancının genelde kurumsal bir iyimserlikten öteye geçmemekte olduğu, haczedilebilecek malları olan kamu tüzel kişileri ile devlet arasında bu konuda ayırımı gerektiren bir durumun olmadığı, gerçek ve tüzel kişilerin mallarının haczedilebildiği gibi, devletin özel mallarının da haczedilmesi gerektiği, ancak devletin iyeliğinde olan, tapuya yazılan ve yazılmayan mallar ayırımı ile kamuya özgülenen, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesine ayrılan mallar ve değerlerle kurum ve kuruluşlarda araç ve gerekçelerin işlevleri gözetilerek hangilerinin ve ne ölçüde haczedilebileceği ve haczedilemeyeceğinin açıkça belirtilmesi gerektiği, yargı kararları ile kesinleşmiş olan bireyin alacağı karşısındaki devlet mallarının ayrıcalığına dayanan haczedilmezlik engelini kaldıracak yada yumuşatacak yeni düzenlemeler yapılmasının zorunlu olduğu ifade edilmektedir. (M. Gönül, s.183) Bu konuda 24 Mart 2001 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan "Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine ilişkin Türkiye Ulusal Programı"nda öngörülen düzenlemelerle bu konuda yeni açılımlar yapılabileceği (Prof. Dr. Yaşar Karayalçın Devlet Borçları- "Devlet Malları Haczedilemez Kuralı"- Özel Hukuk ve Anayasa Mahkemesi Kararları Sempozyumu 1. 11 Mayıs 2001 Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü) ve bu alanda devlet borçlarının kişisel alacaklılar açısından vadesinde ödenmesini sağlayacak bir düzenlemenin, alacaklı vatandaşlarımızın Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinde hak aramalarını da gereksiz kılacağı ileri sürülmüştür (Dr. Şeref Ünal Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi



İnsan Haklarının Ulusal ilkeleri Ankara TBMM Kültür Sanat ve Yayınları No. 89, 2001).

Tüm bu açıklamaların ışığında somut olaya baktığımızda, yukarıda değinildiği gibi, borçlu Başkent Üniversitesi 2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasasının 17.08.1983 gün ve 2880 sayılı Yasayla değişik ek madde 2'nin verdiği yetki çerçevesinde 15 Ocak 1994 tarihli Resmi Gazetede yayınlanan 13.01.1994 gün ve 3961 sayılı Yasa ile kurulmuş olup, kuruluş yasasında, "YÖK Yasasının Vakıf Yüksek Öğretim Kurumlarına ilişkin hükümlerine tabi olmak üzere kamu tüzel kişiliğine sahip bir kuruluş olduğu belirtilmiştir.

2547 sayılı Yüksek Öğretim Yasasına göre, Devlet Üniversiteleri, tüzel kişiliğe sahip, katma bütçe ile idare edilen, istisnalar dışında 1050 sayılı Genel Muhasebe Yasasına (Muhasebe-i Umumi Kanununa) tabi kuruluşlar olduğu vurgulanmaktadır. Aynı yasaya göre devlet malları, Devlet Tüzel Kişiliği içinde yer alan Genel ve Katma bütçe ile idare edilen dairelerin ellerinde bulundurdukları malları kapsar. Bu kuruluşların isimleri ise her yıl TBMM'den geçen Bütçe Yasasında yer alır. Davacı Üniversitenin bu kapsamda Bütçe Yasasında yer almadığı anlaşılmaktadır.

İcra İflas Yasasının 82/1. maddesinde açıklanan biçimde bir kuruluşa ait malın devlet malı sayılabilmesi için bu kuruluşun, bütçesinin 1050 sayılı Genel Muhasebe Yasasına tabi olması, Bütçe Yasasında sayılan Genel ya da Katma bütçeli daireler arasında yer alması, mallarının kamu hizmetlerine doğrudan tahsis edilmiş olması, sağladığı ekonomik ve sosyal yararlar dolayısıyla kamunun yararlandığı ve öz sermayesi devletçe temin edilen bir kuruluş olması gereklidir.

Bu nedenle, özel yasalarında bir kuruluşun kamu tüzel kişisi olduğunun belirtilmesi durumunda bu ifade, başlı başına o kuruluşun mallarının İİK.m. 82/1 anlamında haczedilemeyeceği anlamına geldiği sonucunu doğurmaz.

Nitekim TRT, Kızılay, İskenderun Demir Çelik Müessesesi ve benzeri kuruluşların malları da devlet malı kapsamına girmediğinden, bu kuruluşların mallarının haczedebileceği kabul edilmektedir. (YHGK. nun 04.10.1974 gün ve 1971/1-261-1050 sayılı ilamı, Y.12.H.D.nin 06.12.1993 gün ve 1993/14707-19070, 17.10.1977 gün ve 1977/7845-8664, 06.04.1976 gün ve 1976/1702-4288 sayılı ilamları)

Devlet mallarının haczedilmezliği kuralı, kamu hizmetini yerine getirmenin gereği ve devletin borçlarını kendiliğinden ödeyeceği ve bunun hukuk devletinin bir gereği olduğu, bu yolla devletin, kamunun zararının önlenmesi ve kamu hizmetlerinin bütçe yasalarında



öngörülen biçimde ve aksaklığa yol açılmadan yürütülmesi amaçlarına dayanır. Devlet kendi borçlarını ödemek için özel düzenlemeler getirmiştir. 1050 sayılı Genel Muhasebe Yasasının 26.10.1988 tarih ve 3488/1. maddesi ile değişik 59. maddesinin 2. fıkrasında; “ilgili ya da geçen ve eski yıllar borçları tertiplerinden ödenmeyen ilama bağlı borçlar Maliye ve Gümrük Bakanlığı bütçesi ile katma bütçelerde yer alan ilama bağlı borçlar tertiplerinden ödenir. Bu tertiplerdeki ödenekleri, yetmemesi halinde arttırmaya, Maliye ve Gümrük Bakanı yetkilidir.” Burada açıklanan biçimde, devletin ilama dayalı borçlarını ödemesini sağlayacak hükümler koyarken bir kamu tüzel kişisi olan davacı-borçlu vakıf üniversitesinin borcunu ifa ederken, bu ifayı onun istencine (iradesine) bıraktığı düşünülemez.

Diğer taraftan kamuya tahsis işlemi, devlet tüzel kişiliği içinde yer alan bazı kuruluşlara tanınan özellikli ve istisnai bir düzenleme olduğundan yasaya dayanması gerekir. Oysa ki, davacı üniversitenin kuruluş yasasında bu yönde bir hüküm yoktur. O halde davacının mallarını ve gelirlerini kamu hizmetine tahsis yönünde aldığı kararın ve bunu onayan YÖK’ün aldığı kararın bağlayıcı olmayacağı açıktır.

Tüm bu açıklamalara göre; Haczedilmezlik kuralının, gerek uluslararası karşılaştırmalı hukukta gerek öğretide, gerekse son yıllarda geliştirilen Anayasa Mahkemesi ve yargısal görüşlerde sınırlandırılması gerektiği ve bu düzenlemenin son derece ayrıksal (istisnai) durumlarda söz konusu olması gerektiği bu bağlamda bir kamu tüzel kişisinin mal ve gelirlerinin haczedilmemesi için özel yasasında açık hükmün bulunması gerektiği, aslolanın her özel ve tüzel kişinin borcunu zamanında ödemesi olduğu, bunun gerek hukuk devleti ve hak arama özgürlüğünün gerekse de ekonomik ve sosyal hayatın bir sarsıntıya uğramadan devamının sağlanmasının gereği olduğu, bu nedenlerle davacı-borçlu vakıf üniversitesinin, davaya konu P... Thermal Resort Otelinin bankalardaki gelirlerinin ve Başkent Üniversitesi Ankara Hastanesinin döner sermayesinin gelirlerinin haczedilebileceği sonucuna varılmıştır.”²⁵

Anayasa’nın 58. ve 59. maddelerinde; Devletin istiklâl ve Cumhuriyetimizin emanet edildiği gençlerin müspet ilmin ışığında, Atatürk ilke ve İnkılâpları doğrultusunda yetiştirme ve her türlü tedbirleri almakla görevli ve yetkili olduğu, sporun geliştirilmesi, kitlelere yayılmasını sağlamakla yetkili ve sporcuyu korumakla görevli olduğu hususlarda amir düzenlemeler bulunmaktadır. Sporun geliştirilmesi yaygınlaştırılması, sporun alt yapısı için gerekli olan araç ve gereçlerin temin edilerek toplumun

25 Yargıtay Hukuk Genel Kurulu, E. 2003/12-116, K. 2003/111, T. 26.2.2003, <http://www.turkhukuksitesi.com/showthread.php?t=12249>, (erişim tarihi: 2.9.2013).



istifadesine sunulması, sağlıklı bir nesil yetiştirilmesi, sporcuların korunması, elit sporcuların yetiştirilmesi için her türlü spor tesislerinin yapılması, gençlerin sosyal gelişmelerini desteklenmesi, gençleri sosyal hayatın her alanında etkin katılımını sağlanması, karar alma ve uygulama süresinde etkin rol almalarına imkân yaratılması, gençlere yönelik ıstımrarı ve şiddetin engellenmesi, gençler arasında her türlü ayrımcılığı giderilmesi amacıyla Gençlik ve Spor Bakanlığı'na, Spor Genel Müdürlüğü'ne yerel yönetimlere kanuni düzenlemelerle görev ve yetkiler vermiştir.

Devlet, sporu desteklemek için birçok birimin görev ve sorumluluklarını belirleyen kanun ve yönetmeliklere özel maddeler koymuş ve sporun ve sporcunun desteklenmesini teşvik etmiştir²⁶.

Sporun insanın fiziki ve düşünsel gelişimindeki önemini kavrayan toplumlar özellikle çocuk ve gençlerin spor yapmalarını sağlamak için tüm imkânları seferber etmektedirler. Ancak, başta çocuk ve gençler olmak üzere tüm vatandaşların faaliyet gösterebilecekleri spor branşlarının yeterli düzeyde yapılabilmesi sadece devlet imkânlarının harekete geçirilmesi ile mümkün değildir. Kişilerin ve kurumların spora katkılarının sağlanması noktasında sponsorluk, vergi muafiyetleri, bazı imtiyazlar gibi tedbirlerin de alınması gerekmektedir.

Spor kulüplerinin sporun geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması anlamında oldukça önemli bir fonksiyon icra ettiği izahıtan varestedir. Kulüplerinin faaliyet amaçlarını yerine getirebilmek için yeterli kaynağa sahip olmaları zorunludur. Spor kulüplerinin isim haklarından doğan alacaklarına karşı haciz yasağı getirilmesindeki amacın, spor kulüplerince Anayasa'da ifade edilen amaçlar doğrultusunda yerine getirilen hizmetlerinin sürekli ve düzenli bir şekilde yürütülmesini sağlamaktır.

Ülkemizde yer alan özellikle amatör spor kulüplerinin mali yapıları göz önünde bulundurulduğunda, kulüp gelirlerinin amaçlarının gerektirdiği faaliyetlerini sürdürmelerine imkân vermediği ve mali açıdan devlet katkısına bağımlı oldukları açıktır²⁷.

Haczedilemezlik kuralı ile spor kulüplerinin bazı varlıkları (isim hakkından doğan alacaklar) haciz yasağı kapsamına alınarak spor kulüplerinden olan alacaklarını icra yoluyla tahsil etmek zorunda

26 Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlüğü, Belediyeler ve hali hazırda kaldırılmış olan İl Özel İdarelerinin kuruluşunda görevleri bakımından amatör spora desteklemekle zorunlu hale getirilmiş kanun, yönetmelik hükümleri bulunmaktadır.

27 Profesyonel spor kulüpleri için dava konusu kuralın esasında fazla bir etkisi bulunmamaktadır. Zira profesyonel futbol kulüplerinin isim hakkı alacakları haricinde birçok gelir kaynakları bulunduğundan isim hakkı geliri haricindeki malvarlıklarının haczedilmesi suretiyle alacağın tahsili mümkün bulunmaktadır. Bu nedenle ilgili hüküm daha çok isim hakkı gelirleri haricinde fazla bir gelir kaynağı bulunmayan amatör spor kulüpleri için önem arz etmektedir.



kalanlar bakımından bir sınırlama getirilmiş ise de, spor kulüplerinin isim hakkından doğan alacakları dışındaki gelir ve varlıkları üzerine haciz işlemi yapılabilmesi imkânının bulunması, kişilerin hak arama özgürlüğünün tamamen ortadan kaldırılmadığını ve hukuk düzeninin korunması altındaki haklarını elde edebilme imkânlarının bulunduğunu göstermektedir.

Kanunların, kamu yararının sağlanması amacına yönelik olması, genel, objektif, adil kurallar içermesi ve hakkaniyet ölçütlerini gözetmesi ve kazanılmış hakları ihlâl etmemesi Anayasa'nın 2. maddesinde belirtilen hukuk devleti olmanın gereğidir. Bu nedenle kanun koyucunun hukuki düzenlemelerde kendisine tanınan takdir yetkisini anayasal sınırlar içinde adalet, hakkaniyet ve kamu yararı ölçütlerini göz önünde tutarak kullanması gerekir.

Bütün kamusal işlemler, nihai olarak kamu yararını gerçekleştirmek hedefine yönelmek durumundadır. Kanunun amaç ögesi bakımından Anayasa'ya uygun sayılabilmesi için kanunun çıkarılmasında kamu yararı dışında bir amacın gözetilmemiş olması gerekir. İlgili yasama belgelerinin incelenmesinden kanunun kamu yararı dışında bir amaçla çıkarılmış olduğu açıkça anlaşılabilirse kanunun amaç unsuru bakımından Anayasa'ya aykırı olduğu söylenebilir.

Öte yandan Anayasa'da belirtilen amacı ya da kamu yararını gerçekleştirmek için kanunla yapılacak olan düzenleme, kanun koyucunun yapacağı tercihlere göre şekillenecektir; yani kanun koyucu, Anayasa'da belirtilen amacı veya kamu yararını gerçekleştirmek için getireceği çözümü seçmekte serbesttir. Burada takdir yetkisi Anayasa'ya aykırı olmamak koşuluyla kanun koyucuya aittir ve bu hususun yerindeliği Anayasa Mahkemesinin denetim alanına girmez²⁸.

Haciz bir cebri icra işlemi olarak mülkiyet hakkı, yaşam hakkı, kişinin maddi ve manevi varlığı ve eşitlik ilkesi gibi temel haklara müdahale sonucunu doğurabileceğinden, hacizle ilgili kuralların belirlenmesi ve uygulanması aşamasında ölçülülük ilkesine dikkat edilmelidir. Ölçülülük anayasal dayanağı da bulunan bir ilke olup, temel hak sınırlamalarında kullanılan aracın amacı gerçekleştirmeye elverişli ve gerekli olmasını, araçla amaç arasında aşırı bir orantısızlık bulunmamasını, cebri icra alanında ise gerçekleştirilmek istenen amaçla, kullanılan araç ve yöntemlerin dengeli olmasını, tarafların korunmasında belli bir ölçüyü, sınırı ve dengeyi ifade etmektedir.

Cebri icra hukukunda ölçülülük ilkesine uygun işlem yapılması temel

28 Anayasa Mahkemesinin 2.6.2011 günlü, E.2008/88, K.2011/85 sayılı Kararı, http://www.anayasa.gov.tr/index.php?l=manage_karar&ref=show&action=karar&id=3402&content=yerinden_yonetim_ilkesi.



hak ihlallerinin önlenmesine yardımcı olmaktadır. Cebri icra hukukunda kural olarak alacaklı ile borçlu arasındaki temel hak çatışması daha çok alacaklı lehine çözülmüş görünmekteyse de, cebri icranın sınırlarının tespitinde ölçülülük ilkesinin önemi ve etkisi inkâr edilemez.

Haczedilmezlikle ilgili tüm kurallar sınırlı sayıda, emredici nitelikte ve kamu düzenine ilişkindir. Zira haczedilmezlik kuralları doğrudan borçlu tarafı korumaya yönelikmiş gibi görünse de aynı zamanda onun şahsında borçlunun hayatının katlanılamaz hale getirilmemesi, yaşamını devam ettirebilmesi, topluma muhtaç hale gelmemesi gibi insani ve kamusal sorumlulukları karşılamaya hizmet etmektedir.

Haczedilemezlik kuralıyla öngörülen haciz yasağının Anayasa'nın 58. ve 59. maddelerinin Devlete verdiği pozitif yükümlülüğün bir gereği olduğu söylenebilir. Öte yandan spor kulüplerinin isim hakkından doğan alacakları dışındaki gelirleri ile malvarlıklarının haczi de olanaklıdır. Başka bir ifadeyle kuraldaki haciz yasağı, spor kulüplerinin diğer gelir ve malvarlığından alacağı tahsiline engel bir düzenleme içermemektedir.

SONUÇ

Spor kulüplerinin –özellikle amatör spor kulüplerinin- işlevini yerine getirebilmesi bunların yeterli derecede gelir kaynağına sahip olmasına ve bu gelirlerin muhafazasına bağlıdır. Spor kulüplerinin başlıca gelir kaynağı Spor Toto Teşkilat Başkanlığından elde ettikleri isim hakkı gelirleridir.

Her ne kadar Anayasa Mahkemesi'nce söz konusu hüküm iptal edilmiş ise de, kuralın getiriliş amacı, Anayasa Mahkemesinin haczedilemezlik kurallarına ilişkin daha önce vermiş olduğu kararlarda ortaya koyduğu kriterler ve hükmün kamu yararı amacına yönelik olarak getirildiği göz önüne alındığında hükmün yerinde bir düzenleme olduğu düşünülmektedir.

İsim hakkı gelirlerinin haczedilemeyeceğine ilişkin hüküm iptal edilmiş olsa da kanun koyucunun benzer düzenlemelere gitmek suretiyle sporu ve spor kulüplerini teşvik edici ve destekleyici eğilimini devam ettirmesi gerekli ve zorunludur.



Erhan TUTAL

KAYNAKÇA

Durmuş Ali GENÇ, “*Spor Hukuku Bakımından Türk Medeni Kanunu ve Dernekler Kanunu Kapsamında Spor Kulüplerinin Değerlendirilmesi*”, Yargıtay Dergisi, Ocak-Nisan 2013, Cilt:39, Sayı:1-2.

Muhammet Özekes, İcra Hukukunda Temel Haklar ve İlkeler, Ankara 2009.

Sabri Şakir ANSAY, Hukuk İcra ve İflas Usulleri, 4. Bası, Ankara 1956.

Senai Olgaç, İcra-İflâs, Birinci Cilt, Ankara 1978.

Uğur BULUT, “*Borçlunun Haline Münasip Evi Üzerinde İpotek Tesisi ve Haczedilemezlikten Feragat*” Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi Cilt: 12, Özel S., 2010, s.1073-1103 (Basım Yılı: 2012)

Yaşar Karayalçın, Devlet Borçları-“Devlet Malları Haczedilemez” Kuralı (İİK. m. 82 ve Anayasa Mahkemesi'nin 21.X.1992 Tarihli Kararı [Özel Hukuk ve Anayasa Mahkemesi Kararları Sempozyumu, 11 Mayıs 2001, Ankara 2001, s. 119-142.